

Straffrättsliga åtgärder mot deltagande i en väpnad konflikt till stöd för en terroristorganisation (SOU 2016: 40)

(Dnr Ju2016/04600/L5)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors yttrande utgår från regeringens mål att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor instämmer i att det i vissa fall kan finnas goda grunder för att kriminalisera finansieringen av särskilt allvarlig brottslighet redan på förberedelsestadiet. Om de ekonomiska förutsättningarna begränsas försvåras förhoppningsvis i slutändan den brottsliga verksamheten. I utredningen föreslås en straffskärpning av finansiering av exempelvis resor i terrorismsyfte redan på förberedelsestadiet. Detta ställer krav på utredning, samverkan och att resurser tillsätts för att rättssäkerheten ska kunna behållas.

Myndigheten fokuserar inledningsvis på utredningens förslag att utvidga det tillämpbara området för användning av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte utan att en förundersökning har inletts när det gäller brottet grov rekrytering. Det saknas resonemang kring graden av misstanke för att tydligt avgränsa i vilken utsträckning tvångsmedel kan användas. Det också varit bra om utredningen, i synnerhet när åtgärderna även kan komma att beröra barn och unga, mer utförligt hade fört en diskussion om och problematiserat eventuella konsekvenser av förslaget.

Eftersom förslagen på ökad kriminalisering får konsekvenser både för barn mellan 15-18 år och unga mellan 18-25 år i viss utsträckning borde detta ha fått utrymme i en diskussion om framför allt konsekvenserna av en utvidgad lagstiftning. Detta har MUCF framfört i tidigare remissvar.¹ Utifrån barnkonventionen, som nu

¹ Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor (SOU 2015:63).

föreslås bli lag, finns krav på att barnets bästa har vägts in i beslutsprocessen. Det kan finnas situationer då andra intressen än barnets väger tyngre och därmed får företräde. Då måste den som fattar beslutet kunna motivera varför ett annat intresse än barnets har fått ta över. En sådan motivering saknas helt i utredningens förslag.

MUCF har i tidigare remissvar (SOU 2016:63) lyft de utmaningar som aktualiserades genom förslagen om utvidgade straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor. Många av de svårigheter som framfördes då kvarstår även i detta betänkande.

Myndigheten vill framföra vikten av ett förebyggande perspektiv och arbete. Det ligger väl i linje med det fokus på förebyggande arbete som regeringen tar upp i strategin mot terrorism.² För att motverka terrorism är det angeläget att arbeta mot extremismens och terrorismens bakomliggande faktorer, förebygga och motverka dess drivkrafter och fånga upp individer i riskzonen. Många av de som associeras till olika våldsbejakande extrema miljöer har funnits med i brottsstatistiken tidigare och varit kända av olika berörda myndigheter. Av de individer som bedöms vara nära, eller ingå i den våldsbejakande islamistiska miljön har cirka 75 % tidigare domar bakom sig. Av intagna som associeras till de politiska extremistmiljöerna bedöms samtliga individer relaterade till den högerextremistiska miljön ha domar bakom sig jämfört med ungefär hälften av personerna relaterade till den vänsterextremistiska miljön.³ Det bör vara rimligt att med tidiga och förebyggande insatser undvika att lättare brottslighet vid tidig ålder på sikt utvecklas till att en individ attraheras av eller väljer att gå med i våldsbejakande extrema rörelser vid senare ålder.

Myndigheten vill också lyfta de svårigheter som ökad kriminalisering kan få på det förebyggande arbetet i allmänhet och för det civila samhällets aktörer i synnerhet som också framförts i de dialoger myndigheten har haft med exempelvis föreningar och församlingar. Det är ofta närmiljön, familjen, fotbollslaget, församlingen eller fältassistenter i stadsdelen som upptäcker tendenser eller förändringar hos den enskilde individen först. Det finns även en oro hos föräldrar och andra anhöriga som inte vågar anmäla eller kontakta aktörer som de tidigare haft stort förtroende för av rädsla för att deras barn ska "tas av polisen" eller "hamna i något register". En förälder som medvetet eller ovetandes har erfarenhet av att ens barn har rest till exempelvis Irak eller Syrien ser kriminaliseringen som ett hinder mot en eventuell önskan eller motivation till att

² Den svenska strategin mot terrorism, Regeringens skrivelse 2014/15:146

³ Ju2015/05232/KRIM Våldsbejakande extremism i Kriminalvården, *Redovisning av regeringens uppdrag att kartlägga metoder och arbetssätt för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism i Kriminalvården*

återvända. Svårigheter att arbeta förebyggande, stigmatisering av vissa grupper och framtida problem för våra myndigheter att samverka med civilsamhälle eller anhöriga kring exempelvis exit-verksamhet, som både Säkerhetspolis och den nationella samordnaren framfört i bland annat tidigare förslag om straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor (SOU 2015:63), borde ha fått väga tyngre i betänkandet.

När det gäller kvinnor från de våldsbejakande extremistmiljöerna i kriminalvården är antalet idag marginellt. De kvinnor som finns och har funnits representerade är från den vänsterextrema våldsbejakande extremistmiljön. Skälet till att det i första hand är män som sitter i kriminalvårdens förvar är att både den högerextrema och islamistiska miljön i första hand riktar sig till män, de vilar på ärkekonserverativa beskrivningar av vad det innebär att vara man och står inte sällan för en våldsromantisering jargong eller propaganda. När det gäller vänsterextrema miljöer är de mer jämställda och olika typer av hypermaskulina drag har fått intern kritik inom miljön. Det förklarar troligtvis också varför kriminalvården har fler kvinnor från denna miljö i förvar, eftersom de i hög grad genomför samma våldshandlingar som männen. Här kan noteras att i Danmark, Norge och England, till följd av resandeproblematiken, ser ett ökat antal kvinnor i kriminalvården med relation till våldsbejakande islamistiskextremism. I Säkerhetspolisens årsbok för 2015 noteras att antalet kvinnor som reser för att ansluta sig till en terroristorganisation ökar. Troligtvis är detta en grupp som kan komma att öka även inom svensk kriminalvård. I och med förslaget om en straffrättslig utvidgning finns det skäl att utgå ifrån att många av de kvinnor som då blir aktuella är barn eller unga flickor. Det hade därför varit intressant om utredningen hade lyft och analyserat frågan om flickornas och kvinnornas roll och konsekvenserna av förslagen för just den målgruppen.

Skickligt producerad propaganda lockar unga tjejer till att ansluta sig till områden i Syrien och Irak, propagandan anspelar på systerskap och att IS-kontrollerade områden är den enda platsen där muslimska kvinnor kan vara fria från förtrycket i väst. Det är en propaganda som ofta lockar unga kvinnor som inte riktigt med vad de vill göra med sitt liv, som känner sig utanför, som är konvertiter och därför har låg religiös kunskap eller som vill gifta sig. Propagandan målar också upp en idealiserad bild av IS och kalifatet, något som inte stämmer överens med verkligheten. För att förhindra att unga reser till eller deltar i terrorverksamhet behövs ett brett förebyggande arbete med att utbilda och informera unga killar och tjejer om budskap som finns på nätet. De behöver stärkas i sin medie- och informationskunnighet för att kunna sälla mellan olika budskap som förs fram, vilket Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor också lyfter som ett utvecklingsområde i sin rapport om genusperspektiv på våldsbejakande

extremism.⁴ Det är viktigt för att stärka förtroendet för samhällets institutioner och det demokratiska systemet. I förlängningen är det precis dessa saker som högerextrema och islamistiska extremismgrupper arbetar för att förstöra.

I övrigt har myndigheten inga synpunkter.

I detta ärende har generaldirektör Lena Nyberg beslutat. Handläggare Lena Hallberg har varit föredragande. Avdelningschef Pontus Ekstedt har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet.

Lena Nyberg
generaldirektör

Lena Hallberg
handläggare

⁴ Genusperspektiv på våldsbejakande extremism – slutrapport (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016)